Kurskod: TAMS65
Provkod: TEN1

MATEMATISK STATISTIK I FORTSÄTTNINGSKURS

Tentamen måndagen den 4 juni 2018 kl 8–12

Hjälpmedel: Formelsamling i matematisk statistik utgiven av matematiska institutionen och/eller formelsamling "Formel- och tabellsamling i matematisk statistik TAMS65 (Martin Singull)". Inga anteckningar i formelsamlingarna är tillåtet. Miniräknare med tömda minnen.
Betygsgränser: 8-11 poäng ger betyg 3, 11.5-14.5 ger betyg 4 och 15-18 poäng ger betyg 5.
Examinator: Martin Singull, Matematisk statistik, MAI
Resultatet meddelas *normalt* via LADOK inom 12 arbetsdagar.
Tydliga svar och motiveringar krävs till varje uppgift.

1. Ett företag som både har butik i city och i ett köpcentrum strax utanför staden vill undersöka om åldersfördelningen för kunderna är densamma i de båda butikerna. De undersöker därför åldern vid 100 oberoende besök vid respektive butik

	Ålder		
	Yngre än 30	30-55	Äldre än 55
City	20	40	40
Köpcentrum	30	50	20

Avgör med lämpligt test om det är samma åldersfördelning vid butikerna. (2p)

2. Vid tillverkning av takstolar prövade man fyra olika skarvningsmetoder. Vid provbelastning erhölls följande knäckhållfasthet (enhet: 10^4 N).

					Medelvärde	Standardavvikelse
Metod 1:	1.3800	1.4977	1.4234	1.3811	1.4206	0.0553
Metod 2:	2.0950	1.9907	2.0162	2.0477	2.0374	0.0449
Metod 3:	1.7326	1.8165	1.8201	1.8033	1.7931	0.0410
Metod 4:	1.4036	1.3881	1.4163	1.3809	1.3972	0.0158

Modell: Vi har fyra oberoende stickprov från $N(\mu_i, \sigma_i), i = 1, 2, 3, 4$. Vi betraktar också observationerna inom varje stickprov som oberoende.

(a) Har de fyra olika stickproven samma standardavvikelse? Genomför lämpliga test på nivån 5%. Det räcker att du gör ett test men motivera hur du drar dina slutsatser. (1p)

(b) Gör tvåsidiga konfidensintervall för de olika differenserna $\mu_i - \mu_j$. Den simultana konfidensgraden ska vara minst 94%. Finns det skillnader mellan skarvningsmetoderna? (2p)

3. Ett tillverkningsföretag har samlat data över kostnader för leveranser till olika kunder dels då leveranserna har skett i egen regi (= alternativ I) och dels via ombud

(= alternativ II). I utskriften nedan finns resultatet av en analys enligt regressionsmodellen

$$Y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_1 x_2 + \varepsilon,$$

där $\varepsilon \sim N(0, \sigma)$, Y = kostnaden, x_1 = transportsträckan, och $x_2 = 0$ för alternativ I samt $x_2 = 1$ för alternativ II.

Resultat: $y = -2.34 + 0.595 x_1 + 5.01 x_2 + 0.258 x_1 x_2$,

i	$\widehat{\beta}_i$	$d(\widehat{\beta}_i)$
0	-2.343	2.047
1	0.59497	0.04341
2	5.011	2.719
3	0.25807	0.07996

VARIANSANALYS

	Frihetsgrader	Kvadratsumma
REGR	3	2414.39
RES	16	110.56
TOT	19	2524.95

$$(\boldsymbol{X}'\boldsymbol{X})^{-1} = \begin{pmatrix} 0.60659 & -0.01175 & -0.60659 & 0.01175 \\ -0.01175 & 0.00027 & 0.01175 & -0.00027 \\ -0.60659 & 0.01175 & 1.07004 & -0.02715 \\ 0.01175 & -0.00027 & -0.02715 & 0.00093 \end{pmatrix}$$

(a) Skriv ut väntevärdet $E(Y)$ för de båda alternativen I och II. Förklara kort hur de två linjerna skiljer sig åt. (1p)

(b) Beräkna förklaringsgraden R^2 för modellen. Verkar modellen passa till observationerna? (1p)

(c) Har transportsträckan betydelse för kostnaden? Genomför lämpligt test på nivån 5% (1p)

(d) Beräkna ett 95% konfidensintervall för skillnaden i $E(Y)$ mellan alternativ II och I då transportsträckan är 50. (2p)

4. Betrakta en stokastisk variabel med följande täthetsfunktion

$$f_X(x) = \theta(x-1) + \frac{1}{2}, \quad 0 \leq x \leq 2.$$

Skatta θ med mommentmetoden baserat på ett stickprov om n oberoende observationer av X. (1p)

5. Vid en hastighetskontroll antar vi att antalet bilar som kör för fort följer en poissonprocess med den okända intensiteten λ fortkörare/timme. Under 3 timmar har man noterar 57 fortkörare. Beräkna ett tvåsidigt konfidensintervall för λ med approximativt 95% konfidensgrad. Approximationer ska motiveras. (3p)

6. Låt $(X_1, ..., X_n)$ är ett stickprov på den stokastiska variabeln X som är $N(\mu, 0.5)$, där standardavvikelsen $\sigma = 0.5$ är känd. Givet $n = 9$ observationer med $\bar{x} = 1.3$ önskar man testa hypotesen

$$H_0 : \mu = 1 \quad \text{mot} \quad H_1 : \mu > 1,$$

på signifikansnivån 5%.

(a) Genomför ett lämpligt test för hypotesen ovan. (1p)

(b) Beräkna styrkan för testet i (a) då $\mu = 1.5$. (1.5p)

(c) Beräkna hur många observationer n man behöver för att få styrkan minst 99% då $\mu = 1.5$. (1.5p)

Kurskod: TAMS65
Provkod: TEN2

MATEMATISK STATISTIK I FORTSÄTTNINGSKURS

Lösningsförslag till tentamen måndagen den 4 juni 2018 kl 8–12

1. Testar hypotesen H_0 : 'Samma åldersfördelning för City och Köpcentrum' mot H_1 : inte samma fördelning.

   Tabell med förväntade värden givet H_0

	Ålder			
	Yngre än 30	30-55	Äldre än 55	
City	20	40	40	100
	25	45	30	
Köpcentrum	30	50	20	100
	25	45	30	
	50	90	60	200
$\hat{p}_i$	0.5	0.45	0.3	

   Teststorhet $T = \dfrac{(20-25)^2}{25} + \cdots + \dfrac{(20-30)^2}{30} = 9.778$

   Förkasta H_0 om $T > c = \chi^2_{0.95}((3-1)(2-1)) = \chi^2_{0.95}(2) = 9.22$. Alltså, förkasta H_0, det verkar vara olika åldersfördelning.

2. (a) Testa hypotesen $H_0 : \sigma_1 = \sigma_4$ mot $H_1 : \sigma_1 \neq \sigma_4$ på nivån $\alpha = 5\%$.

   Teststorhet $V = \dfrac{S_1^2}{S_4^2} \sim F(3,3)$ under H_0. Förkasta H_0 om $v < a < 1$ eller $1 < b < v$. Vi har att $v = \dfrac{s_1^2}{s_4^2} = 12.25$ och $b = F_{0.975}(3,3) = 15.44$ samt $a = \dfrac{1}{15.44} = 0.065$. Alltså, förkasta inte H_0. Eftersom vi inte kan förkasta H_0 när vi jämför den största och minsta stickprovsstandardavvikelsen (lika många observationer) så kan vi heller inte förkasta för någon annan jämförelse. Vi kan alltså inte förkasta hypotesen om lika standardavvikelser för de fyra stickproven.

   (b) Antag att $\sigma_1 = \sigma_2 = \sigma_3 = \sigma_4 = \sigma$. Bilda $I_{\mu_i - \mu_j}$ med konfidensgraden 99%.

   $\hat{\mu}_i - \hat{\mu}_j = \bar{x}_i - \bar{x}_j$ som är en observation från $\bar{X}_i - \bar{X}_j \sim N\left(\mu_i - \mu_j, \sigma\sqrt{\dfrac{1}{4} + \dfrac{1}{4}}\right)$.

   Hjälpvariabel $\dfrac{\bar{X}_i - \bar{X}_j - (\mu_i - \mu_j)}{S\sqrt{\dfrac{1}{4} + \dfrac{1}{4}}} \sim t(12)$,

   där $S^2 = \dfrac{(4-1)S_1^2 + (4-1)S_2^2 + (4-1)S_3^2 + (4-1)S_4^2}{12}$ med $s^2 = 0.001751$.

Intervallen blir nu

$$I_{\mu_i-\mu_j} = \left(\bar{x}_i - \bar{x}_j \mp t\,\frac{s}{\sqrt{2}}\right) = \left(\bar{x}_i - \bar{x}_j \mp 0.090\right),$$

där $t = t_{0.995}(12) = 3.05$. Vidare är

$$\bar{x}_i - \bar{x}_j = \begin{cases} -0.6168 & i=1,\ j=2, \\ -0.3725 & i=1,\ j=3, \\ 0.0234 & i=1,\ j=4, \\ 0.2443 & i=2,\ j=3, \\ 0.6402 & i=2,\ j=4, \\ 0.3959 & i=3,\ j=4 \end{cases}$$

vilket ger att $\underline{\underline{\mu_1,\ \mu_4 < \mu_3 < \mu_2}}$, dvs. μ_2 är störst och vi kan inte säga något mellan μ_1 och μ_4.

3. (a) Momentmetoden ger

$$E(X) = \int_0^2 xf(x)dx = ... = \frac{2}{3}\theta + 1 = \mu(\theta),$$

$$\mu(\hat{\theta}) = \bar{x} \quad \Rightarrow \quad \underline{\underline{\hat{\theta} = \frac{3(\bar{x}-1)}{2}}}.$$

(b) $E(\hat{\Theta}) = \dfrac{3}{2}(E(\bar{X}) - 1) = \dfrac{3}{2}(E(X) - 1) = \dfrac{3}{2}\left(\left[\dfrac{2}{3}\theta + 1\right] - 1\right) = \theta$, <u>dvs. vvr.</u>

Vidare gäller

$$E(X^2) = \int_0^2 x^2 f(x)dx = ... = \frac{4(\theta+1)}{3},$$

$$var(X) = E(X^2) - (E(X))^2 = \frac{1}{3} - \frac{4\theta^2}{9}$$

och

$$var(\hat{\Theta}) = \frac{9}{4}\,\mathrm{var}(\bar{X}) = \frac{9}{4}\frac{\mathrm{var}(X)}{n} = \underline{\underline{\frac{1}{n}\left(\frac{3}{4} - \theta^2\right)}}.$$

4. $x = 57$ är en observation från $X \sim Po(3\lambda) \approx N(3\lambda, \sqrt{3\lambda})$, där approximationen är ok eftersom $\hat{\lambda} = \dfrac{x}{3} = 19$. Vidare har vi att

$\hat{\lambda} = \dfrac{X}{3} \approx N\left(\lambda, \sqrt{\dfrac{\lambda}{3}}\right)$ vilket ger hjälpvariabeln

$$\frac{\hat{\lambda} - \lambda}{\sqrt{\frac{\hat{\lambda}}{3}}} \approx N(0,1) \quad \text{och intervallet} \quad I_\lambda = \left(\hat{\lambda} \mp z_{0.975}\sqrt{\frac{\hat{\lambda}}{3}}\right) = \underline{\underline{(14.07\ ;\ 23.93)}}.$$

Vi kan alltså förvänta oss mellan 14 och 24 fortkörare under 3 timmar.

5. (a) Teststorhet $Z = \dfrac{\bar{X}-1}{0.5/\sqrt{9}} \sim N(0,1)$ under H_0 med $z = 1.8$ från data. Förkasta H_0 om $z > c = z_{0.95} = 1.645 \quad \Rightarrow$ Förkasta H_0.

(b) Styrkan ges av

$$\begin{aligned} h(1.5) &= P\left(\frac{\bar{X}-1}{0.5/\sqrt{9}} > 1.645 | \mu = 1.5\right) \\ &= P\left(\frac{\bar{X}-1.5}{0.5/\sqrt{9}} > \underbrace{1.645 - \frac{0.5}{0.5/\sqrt{9}}}_{=-1.346} | \bar{X} \sim N(1.5, 0.5/\sqrt{9})\right) \\ &= 1 - \Phi(-1.346) = \Phi(1.346) = 91\%. \end{aligned}$$

(c) Vi har att

$$5\% = P\left(\frac{\bar{X}-1}{0.5/\sqrt{n}} > c | \mu = 1\right) \quad \Rightarrow c = 1.645$$

och

$$\begin{aligned} 99\% &\leq P\left(\frac{\bar{X}-1}{0.5/\sqrt{n}} > c | \mu = 1.5\right) \\ &= P\left(\frac{\bar{X}-1.5}{0.5/\sqrt{n}} > c - \sqrt{n} | \bar{X} \sim N(1.5, 0.5/\sqrt{9})\right) = \Phi(\sqrt{n} - c) \end{aligned}$$

vilket ger att $2.33 \leq \sqrt{n} - c$ och $n \geq 16$.